

แนวทางการออกแบบลีลานาฏศิลป์จากความตายในศาสนาพุทธ กรณีศึกษา: การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

The Direction of Dance Movement Design from the Buddhist Concept of Death: A Case Study of the Creation of a Dance from Death in Religions Context

กชกร ชิตท้วม*
นราพงษ์ จรัสศรี**

* **คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*Corresponding Author. E-mail: ch.kodchakorn@gmail.com

Received: January 31, 2019 Revised: April 19, 2019 Accepted: May 17, 2019

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏศิลป์จากความตายในศาสนาพุทธ กรณีศึกษาการสร้างสรรคนาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา โดยนำแนวคิดพิธีกรรมความตายที่มุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาพุทธสู่การสร้างสรรคผลงานนาฏศิลป์โดยใช้กระบวนการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การสำรวจข้อมูลภาคสนาม สื่อสารสนเทศอื่น ๆ การสัมภาษณ์ และประสบการณ์ของผู้เขียน สู่การค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏศิลป์ผ่านการทดลอง 2 ครั้ง ผู้เขียนพบแนวทางออกแบบลีลา 4 ประการ คือ 1) การใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความตายในศาสนาพุทธมาเป็นกรอบแนวคิด 2) การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง 3) การดนตรี และ 4) การใช้ประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งการวิจัยสร้างสรรคครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ ตลอดจนค้นหาคณะกรรมการออกแบบลีลานาฏศิลป์จากการเชื่อมโยงองค์ความรู้หลากหลายสาขาวิชาที่สนับสนุนการแสดงนาฏศิลป์ทดลอง ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษากระบวนการออกแบบลีลานาฏศิลป์ต่อไป

คำสำคัญ: การออกแบบลีลานาฏยศิลป์ การสร้างสรรค์ พิธีกรรมความตาย

Abstract

In this article, the author aims to explore the direction of dance movement design from the Buddhist concept of death through a case study of dance creation from the concept of death in the religious context. The study was conducted by bringing Buddhist death rituals to the dance creation following the research methodology which consists of documentary study, interview with related persons, field study, media study, seminar, and the author's own experience. The study explores the approaches of dance movement design through two experiments and four approaches were found: 1) Using information about death in Buddhism as a conceptual framework 2) Using props in the performance 3) Improvisation and 4) Employing personal experiences. This creative research is a collection of knowledge and information together with exploration of dance movement design which comes from the connection of various sets of knowledge in different fields that support the pilot dance performance which becomes beneficial for those who are interested in dance movement design in the future.

Keywords: Dance Movement Design, Creation, Death Rituals

บทนำ

การออกแบบลีลานาฏยศิลป์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวหรือสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องการสื่อสารผ่านท่าทาง ลีลา การเคลื่อนไหว ซึ่งจำเป็นต้องผ่านกระบวนการทดลองออกแบบลีลาในเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมกับผลงานชิ้นนั้น ๆ ผู้สร้างสรรค์ อาจใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการค้นหาท่าทางการเคลื่อนไหวที่เป็นอัตลักษณ์ของตน ดังที่ ธนกร สรรยวราภิภู ได้กล่าวไว้ว่า “การสร้างสรรค์มีมากมายหลายวิธีขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สร้างสรรค์ แต่มีสิ่งเหมือนกันอยู่สิ่งหนึ่งคือ การสื่อสารสิ่งที่ตนเองต้องการผ่านประสบการณ์ภายในของตนสู่รูปแบบการเคลื่อนไหว อันเป็นรูปธรรม” (ธนกร สรรยวราภิภู, 2558: 18-19) ทั้งนี้ในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์นั้นผู้สร้างสรรค์จะต้องมีการกำหนดกรอบแนวความคิดที่ชัดเจนเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นหรือขั้นตอนแรกในกระบวนการออกแบบลีลานาฏยศิลป์

บทความฉบับนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา โดยนำแนวคิดพิธีกรรมความตายที่มุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาพุทธ ซึ่งประกอบด้วย พิธีศพและความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธให้การยอมรับเช่นเดียวกับทางวิทยาศาสตร์ว่าความตายคือการหยุดทำงานของเซลล์ แต่ทั้งนี้ในศาสนาพุทธยังเชื่อว่าความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดของชีวิต มนุษย์ไม่ได้เกิดดับเพียงครั้งเดียวในหนึ่งภพชาติ แต่ชีวิตมนุษย์มีการเกิดดับสืบต่อกันไปไม่จบสิ้นตราบเท่าที่ตัดหย่างไม่หมดสิ้น ฉะนั้นความตายจึงไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นเพียงจุดผ่านของกระบวนการในสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ตลอดจนการสวดแทรกหลักธรรมคำสอนไว้ในขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรม พระพุทธเจ้าทรงให้ความหมายของความตายในสังขารวัฏศสูตรว่า คือ “ความจุติ ความเคลื่อนไปจากหมู่สัตว์นั้น ความทำลายไป ความหายไป กล่าวคือ มฤตยู การทำกาละ ความแตกต่างแห่งชั้นรัศมี ความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญ แห่งชีวิตินทรีย์ของสัตว์เหล่านั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 419) การจัดพิธีศพของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธนั้นกระทำขึ้นเพื่อแสดงความเคารพ ระลึกถึงความดี และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และเป็นอนุสติให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งแฝงด้วยคติธรรมมากมาย ตลอดจนครอบคลุมมิติในด้านความเชื่อของชีวิตหลังความตาย พิธีศพหรือการปลงศพแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับความตาย คือ “เชื่อว่าผู้ตายมีลักษณะ ความเป็นอยู่และความต้องการคล้ายกับคนเป็น เพียงแต่อยู่คนละโลก... และเชื่อว่าผู้ที่ตายไปแล้วได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นวิญญาณหรือผีที่อาจกลับมาเพราะความเป็นห่วงคนเป็น หรือยังตัดไม่ขาด (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 14) นอกจากนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์และสรุปความเชื่อด้านคติธรรมหรือปริศนาธรรมที่แทรกอยู่ในพิธีศพศาสนาพุทธ ได้ว่า ในพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย เช่น เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และใน 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เปรียบเสมือนอยู่ในไฟทั้ง 3 คือ ไฟราคะ ไฟโทสะ และไฟโมหะ ตลอดจนในขั้นตอนของพิธียังแทรกไปด้วยคติธรรมที่มุ่งสอนให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นพิจารณาในเรื่องของการปลงสังขารและให้พิจารณาถึงสังขารของชีวิตที่มีการเกิดก็ย่อมมีการแตกดับสลายไปตามบุญหรือกรรมที่ได้กระทำ

ดังนั้น ในการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ของบทความฉบับนี้ ผู้เขียนได้นำองค์ความรู้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสำรวจข้อมูลภาคสนาม สื่อสารสนเทศอื่นๆ การสัมมนา ประสพการณ์ของผู้เขียน และการทดลองปฏิบัติ

การออกแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะ และสื่อสารประเด็นต่างๆ ในผลงานสร้างสรรค์ให้เกิดความชัดเจนในการนำเสนอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากแนวคิดพิธีกรรมเกี่ยวกับ ความตายโดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาพุทธ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ศึกษาเฉพาะเรื่องพิธีกรรมความตายโดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนา พุทธเท่านั้น
2. นำเสนอแนวทางการสร้างสรรคงานนาฏยศิลป์จากแนวคิดนาฏยศิลป์ หลังสมัยใหม่และแนวคิดสัญลักษณ์ในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้เขียนใช้กรอบแนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ (Postmodern Dance) และแนวคิดสัญลักษณ์ (Symbolism) ในการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ โดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย โดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนาพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวិทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรคนาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของ ศาสนา” เพื่อค้นหาแนวทางในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากความตายในศาสนาพุทธ ผู้เขียนดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงสร้างสรรค์และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารในประเด็นต่างๆ ทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายโดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพในศาสนา พุทธ แนวคิดการสร้างสรรคผลงานนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ และแนวคิดสัญลักษณ์
2. การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทำให้ผู้เขียนได้ข้อมูลปฐมภูมิจาก

ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและมีความตรงต่อประเด็นในเรื่องที่ผู้เขียนให้ความสนใจ

3. การสำรวจข้อมูลภาคสนาม ร่วมชมการแสดงและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะทางด้านนาฏศิลป์ สังเกตการณ์ผลงานหลากหลายแขนงทั้งในประเทศไทยและศิลปินจากต่างประเทศและนำมาวิเคราะห์แนวทางการออกแบบลีลาและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ในงานวิจัย

1.4 สื่อสารสนเทศอื่นๆ สื่อที่มีความทันสมัยซึ่งเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆทั้งระบบการบันทึกงาน แก๊ซ จัดเก็บข้อมูลในรูปแบบต่างๆ คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีเครือข่าย

1.5 การสัมภาษณ์ ผู้เขียนเข้าร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการละครสร้างสรรค์สู่สังคม “ความตายอะไรเอ่ย” โดย นิลชา เฟื่องฟูเกียรติ จัดขึ้น ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราลงกรณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ในวันที่ 27 พฤษภาคม 2561 โดยผู้เขียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความตายและแนวทางการออกแบบบทการแสดงในงานวิจัย และ “Reinterpreting the Thai Ramayana in the 21st century” โดย นราพงษ์ จรัสศรี ในงานประชุมวิชาการดนตรีและนาฏศิลป์ระดับนานาชาติ “The Symposium on Theories and Methods of Ethnomusicology and Ethnochoreology in Different Parts of the World” วันที่ 5 กรกฎาคม 2561 ณ อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผู้เขียนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการตีความจากกรอบแนวคิดและออกแบบการแสดงในองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาแนวคิดในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ขั้นนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.6 เกณฑ์มาตรฐานศิลปิน ผู้เขียนพิจารณาและคัดเลือกศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ในการให้ข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณา วิเคราะห์ ค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏศิลป์

1.7 ประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเคยประสบหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งใน การเรียน การสอน การสร้างสรรค์ และการรับชมการแสดงผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ด้านการละคร และด้านที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง ทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้เขียนวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ ตลอดจนมีส่วนร่วมและการสังเกตการณ์ซึ่งนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

2. ผู้เขียนสร้างสรรค์ผลงานโดยพิจารณาแต่ละขั้นตอนของการออกแบบลีลา

ให้เกิดความชัดเจนและเหมาะสม จากนั้นวิเคราะห์การออกแบบลีลานาฏศิลป์และสรุปผลการวิจัยโดยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison)

แนวทางในการออกแบบลีลานาฏศิลป์จากพิธีกรรม กรณีศึกษา การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา

การค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏศิลป์จากพิธีกรรม ผู้เขียนได้กำหนดเรื่องความตายในบริบทของศาสนา เนื่องจากผู้เขียนมีความสนใจแนวคิดของพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายในศาสนาพุทธโดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อด้านคตินิยมหรือปรีชาธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า ในพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย เช่น เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และใน 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เปรียบเสมือนอยู่ในไฟทั้ง 3 คือ ไฟราคะ ไฟโทสะ และไฟโมหะ ตลอดจนในขั้นตอนของพิธียังแทรกไปด้วยคตินิยมที่มุ่งสอนให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นพิจารณาในเรื่องของการปลงสังขารและให้พิจารณาถึงสังขารของชีวิตที่มีการเกิดก็ย่อมมีการแตกดับสลายไปตามบุญหรือกรรมที่ได้กระทำ โดยผู้เขียนได้กำหนดข้อมูลเหล่านี้เบื้องต้นเพื่อเป็นกรอบแนวคิดหรือแนวทางที่ทำให้ผู้เขียนเชื่อมโยงสู่ประเด็นที่ต้องการสร้างสรรค์ลีลานาฏศิลป์อย่างชัดเจน ผู้เขียนแบ่งการแสดงออกเป็น 2 องค์ ทำการทดลอง เพื่อค้นหาแนวทางในการออกแบบลีลานาฏศิลป์ 2 ครั้ง โดยนำแนวคิดในการสร้างสรรค์การเต้นของ Butterwort และ Wildschut ที่ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ การเดินสวด การพัฒนา การประเเมน และความคล้ายคลึงมาใช้เป็นสิ่งที่ช่วยในการเริ่มต้น คัดสรร รวบรวม และเจาะจงไปในสิ่งที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 1 การเดินสวด คือ การที่นักแสดงได้ทดสอบการเคลื่อนไหวไปตามความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองในขณะนั้น โดยไม่มีผู้กำกับคอยบังคับหรือกำกับท่าทางนักแสดงจะต้องตัดสินใจในการสร้างท่าทางขึ้นมาเองทันทีตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นขณะที่ทำการแสดงอยู่

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา เป็นขั้นตอนในการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดการเคลื่อนไหวหรือการสร้างรูปร่างในการออกแบบลีลา การพัฒนาการเคลื่อนไหว เช่น พัฒนาให้ยาวขึ้น ร่นให้สั้นลง ขยายการเคลื่อนไหวให้มีความชัดเจนมากขึ้น หรือเปลี่ยนความเร็วและทิศทาง

ขั้นตอนที่ 3 การประเเมน ผู้ออกแบบลีลาต้องประเเมนผลงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอทั้งอย่างทันทีทันใด และเมื่อผลงานเสร็จสมบูรณ์ การออกแบบลีลาจำเป็นต้องหาช่องทางตัวเลือกอื่น ๆ เข้ามาแก้ไขหรือหยุดปัญหาเหล่านั้นในทุกๆ งานสร้างสรรค์

จำเป็นต้องเดินต่อไปข้างหน้าซึ่งในที่นี้อาจหมายรวมถึงการหยุดเพื่อทำใหม่

ขั้นตอนที่ 4 ความคล้อยคลึง คือ การนำสิ่งที่มีความคล้อยคลึงกันทั้งในรูปแบบของท่าทางการเคลื่อนไหว ความรู้สึกในการเคลื่อนไหว ความรู้สึกที่ได้รับจากการเคลื่อนไหวมารวมกัน เพื่อการจัดหมวดหมู่ให้ตรงกับเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการสื่อสาร (ธนกร สรชัยวรวิภา และนราพงษ์ จรัสศรี, 2561: 206-207)

ทั้งนี้ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าการทดลองเพื่อค้นหาแนวทางในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นนั้นอาจทำให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวที่มีความน่าสนใจ กล่าวคือ การค้นหานั้นนับว่าเป็นขั้นตอนที่เป็นการดึงเอาประสบการณ์และปฏิภาณไหวพริบของนักแสดงถ่ายทอดออกมาเป็นท่าทางการเคลื่อนไหวในลักษณะที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และผู้เขียนสามารถคัดเลือกท่าทางการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมตามโจทย์ที่ต้องการสื่อสารตามกรอบแนวคิด ตลอดจนการประเมินผลงานด้วยตนเองและผู้เชี่ยวชาญซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ให้สามารถสื่อสารได้ชัดเจนและมีเอกภาพ โดยผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ผู้เขียนได้ดำเนินการค้นหาแนวทางในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ ดังนี้

การแสดงองค์ที่ 1 ผู้เขียนได้มุ่งออกแบบลีลานาฏยศิลป์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพีริศพในศาสนาพุทธ ภายใต้หัวข้อที่ผู้เขียนกำหนดขึ้น คือ “ปลงศพ” ซึ่งหมายถึงการจัดการศพตามขั้นตอนพีริศพที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับความตาย (ปราณี วงษ์เทศ, 2534: 14) ดังนั้นการแสดงในองค์นี้จึงมีการออกแบบลีลานาฏยศิลป์โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนพีริศพผ่านการแสดงท่าทางให้เห็นเป็นรูปธรรมด้วยลีลาการเคลื่อนไหวแบบในชีวิตประจำวัน (Everyday Movement) ตามแนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ ดังที่ สมพร พูراج ได้กล่าวไว้ว่า “เป็นวิธีที่เราใช้ร่างกายในชีวิตประจำวัน แตกต่างจากวิธีที่เราใช้ในการแสดง... เราเคลื่อนไหวออกท่าทางที่เราคิดว่าเป็นธรรมชาติ แต่ที่จริงแล้วท่าทางเหล่านั้นถูกกำกับโดยวัฒนธรรม โดยสถานะทางสังคม และโดยอาชีพ ที่เป็นตัวกำหนดเทคนิคของการใช้ร่างกาย ว่าจะต้องทำอย่างไร. นักแสดงต้องใช้การเคลื่อนไหวและสร้างภาพในเชิงรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน คนดูก็ต้องติดตาม ตั้งใจ และใช้จินตนาการไปพร้อม ๆ กับนักแสดง เพื่อให้ภาพที่เห็นประสานกับความคิดเกิดเป็นความเข้าใจเชิงนามธรรม ผู้ชมจึงจะสามารถเปิดมิติไปสู่จินตนาการอีกชั้นหนึ่ง จินตนาการที่เป็นสากลและไม่มีที่สิ้นสุด” (สมพร พูراج, 2554: 82, 168) การทดลองออกแบบลีลานาฏยศิลป์ครั้งที่ 1 ผู้เขียนได้นำแนวคิดจากการศึกษาข้อมูลข้างต้นและประสบการณ์ของผู้เขียนมาสร้างสรรค์ออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหว ดังนี้

พิธีศพ

แต่งหน้าศพ จะทำหลังจากที่อาบน้ำและแต่งตัวให้ศพเรียบร้อยแล้ว เพื่อความสวยงามหรือไม่ให้อุจาดตาโดยเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล อาสาสมัคร หรือช่างแต่งหน้ามืออาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของญาติผู้ตาย

รดน้ำศพ น้ำศพนอนหงายหันด้านขวามือหรือด้านปลายเท้าของศพให้อยู่ทางผู้ที่มาแสดงความเคารพ... แต่เปิดหน้าและมือขวาไว้ มีหมอนใบเล็ก ๆ รองมือขวา มีภาชนะรองน้ำอยู่ด้านล่าง ก่อนเริ่มพิธีเจ้าภาพหรือผู้อาวุโสเป็นผู้จุดไฟเครื่องบูชาพระรัตนตรัย แล้วจุดไฟเครื่องทองน้อยหรือรูปเทียนทางด้านศีรษะศพ แล้วเริ่มพิธีด้วยการนำน้ำหอมรดมือขวาของศพ (สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์, 2559: 45)

พระสงฆ์นำหน้าศพ เมื่อจะนำศพไปเผาบนเมรุจะมีพิธีกรรมจุดรูปเทียนเชิฐศพ ทายาทถือรูปและมีรูปนำหน้าศพ พระสงฆ์เป็นผู้จุดศพ และญาติมิตรเดินไปในขบวน ใช้น้ำขี้ขาวทาบเป็นเส้นใหญ่ใช้เป็นสายสัญญาณจุดศพ การที่นิมนต์พระสงฆ์มานำศพนี้ถือกันว่าเพื่อจะได้นำทางไปสู่สวรรค์ (ธีรานันโท, 2547: 45)

เวียนศพ 3 รอบ จะปฏิบัติก่อนจะเคลื่อนศพขึ้นประดิษฐานเหนือจิตกาธาน (เชิงตะกอน) การเวียนนั้นให้เวียนข้างซ้าย คือ เดินหันข้างซ้ายเข้าข้างจิตกาธาน เรียกว่า อุตราวัก จากนั้นจึงยกศพขึ้นเหนือจิตกาธาน โดยหันศีรษะศพไปทางทิศตะวันตก

การออกแบบลีลานาฏยศิลป์

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลสู่การออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในองค์ที่ 1 ครั้งที่ 1 (กชกร ชิตท้วม, 2561ก)

หลังจากการทดลองออกแบบลีลานาฏยศิลป์ครั้งที่ 1 (ดังภาพที่ 1) ผู้เขียนได้นำเสนอผลงานแก่ผู้มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ได้รับชม เพื่อรับข้อเสนอนี้สำหรับการพัฒนาผลงาน

ธนกร สรรยัรวราภิกู ได้แสดงทรรศนะและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ว่า

“ผู้วิจัยออกแบบท่าทางโดยการใช้นิทานในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม มีการสื่อสารชัดเจน สามารถแสดงถึงเนื้อหาและอัตลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ แต่ในการออกแบบท่าทางนั้นหากผู้สร้างสรรค์ศึกษาข้อมูลเชิงลึก และอาจนำอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาประกอบประกอบการออกแบบเพื่อส่งเสริมท่าทางให้สามารถสื่อสารเชิงมิติได้มากขึ้น ตลอดจนการใช้ระบบสัญลักษณ์ ก็จะทำให้ผลงานสร้างสรรค์นั้นสามารถสื่อสารเรื่องราวได้มากขึ้นและเกิดความน่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นตัวสะท้อนและกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการมากกว่าการใช้ท่าทางในชีวิตประจำวันเพียงอย่างเดียว” ธนกร สรรยัรวราภิกู (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

ดังนั้น ในการทดลองเพื่อหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 (ดังภาพที่ 2-6) ผู้เขียนจึงได้ดำเนินการสร้างสรรค์ตามแนวทางการสร้างสรรค์ทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น โดยเริ่มจากการให้นักแสดง ด้นสดเพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของกระบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ และทำการลดทอนในสิ่งที่เห็นว่าอาจจะทำให้เกิดความสับสนในการนำเสนอ เลือกใช้รูปแบบเรียบง่าย แยกหมวดหมู่เป็นช่วงของการแสดง ใช้วิธีการเทียบเคียงความคล้ายคลึงเข้ามาสร้างความต่อเนื่อง และเชื่อมโยงช่วงต่าง ๆ ของกระบวนการทำให้เกิดความลื่นไหลในการทดลองสร้างสรรค์ที่จะทำให้การแสดงสามารถสื่อสารสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยเพิ่มอุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่ เชือกฝ้ายสีขาว เบอร์ 12 สี่แหนด้ายสายสิญจน์ที่ใช้ในขั้นตอนพิธีมัดตราสังเพื่อจะทำให้การสื่อสารในการแสดงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การทดลองออกแบบลีลานาฏยศิลป์ครั้งที่ 2 (ดังภาพที่ 2-6) ผู้เขียนได้นำแนวคิดจากการศึกษาข้อมูลผนวกกับประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ อีกทั้งได้ค้นหาและนำอุปกรณ์ประกอบการแสดงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหว โดยการให้นักแสดงด้นสดตามโจทย์ที่กำหนดให้ จากนั้นผู้เขียนได้ทำการประเมินคัดเลือกท่าที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนมาพัฒนาและจัดหมวดหมู่ตามแนวคิดพิธีศพในศาสนาพุทธ ดังนี้

ภาพที่ 2 รตนน้ำศพ
กชกร ชิตท้วม (2561ข)

ภาพที่ 3 มัดตราสังศพ
กชกร ชิตท้วม (2561ค)

ภาพที่ 4 พระสงฆ์นำหน้าศพ
กชกร ชิตท้วม (2561ง)

ภาพที่ 5 เวียนศพ 3 รอบ
กชกร ชิตท้วม (2561จ)

ภาพที่ 6 การตั้งศพ
กชกร ชิตท้วม (2561ฉ)

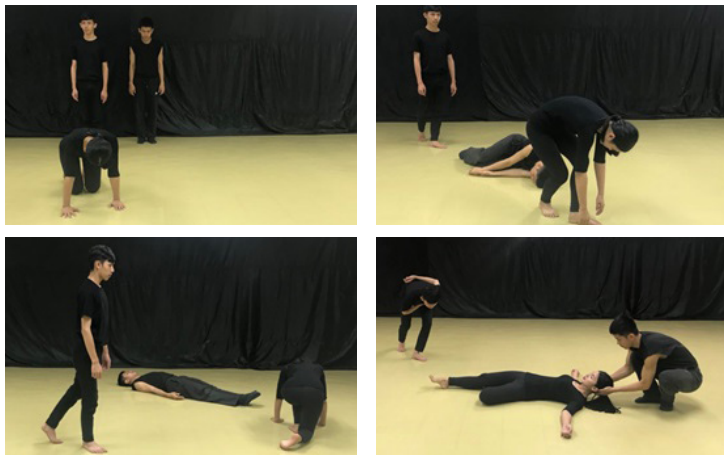
การดำเนินงานในการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลา นาฏยศิลป์จากแนวคิดข้างต้น (ดังภาพที่ 2-6) ได้มีการออกแบบลีลาโดยใช้อุปกรณ์ในการสื่อสารเพื่อการนำเสนอให้ชัดเจน อีกทั้งยังคงให้ความสำคัญกับการใช้อุปกรณ์ในทุกกระบวนการที่เคลื่อนไหว ดังที่ ยุทธนา อัมระรงค์ ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับอุปกรณ์ประกอบการแสดง ไว้ว่า

“...การเลือกใช้อุปกรณ์ควรพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่ส่งเสริมหรือสามารถถ่ายทอดความรู้สึกที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการถ่ายทอดและส่งเสริมท่าทางการเคลื่อนไหวให้เกิดความสมบูรณ์ตามแนวคิดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งต้องคำนึงถึงการใช้อุปกรณ์นั้น ๆ ให้คุ้มค่า

อุปกรณ์ประกอบการแสดงนั้นส่งผลต่อการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหว ในการแสดงเป็นอย่างมาก ฉะนั้นผู้สร้างสรรค์ต้องคำนึงถึงการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องและเป็นหนึ่งเดียวกันกับอุปกรณ์ให้เสมือนว่าอุปกรณ์นั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย”
ยุทธนา อัมระรงค์ (สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2561)

อีกทั้งในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ยังต้องคำนึงถึงรูปแบบและกระบวนการท่าที่ใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดข้อมูลตามแนวคิดข้างต้นอีกด้วย

การออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในองค์ที่ 2 (ดังภาพที่ 7) ผู้เขียนได้กำหนดหัวข้อว่า “หลังความตาย” ซึ่งได้ทำการทดลองออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากความเชื่อหลังความตายจากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการทดลองเพื่อหาแนวทางในการออกแบบลีลาในครั้งนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบลีลาตามจินตนาการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

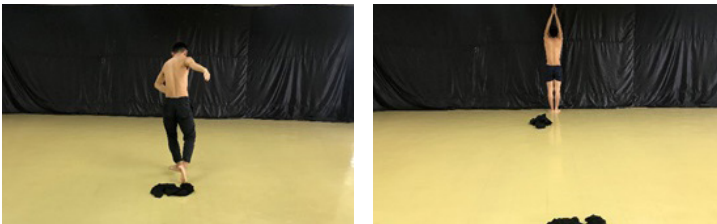

ภาพที่ 7 เวียนว่ายตายเกิด

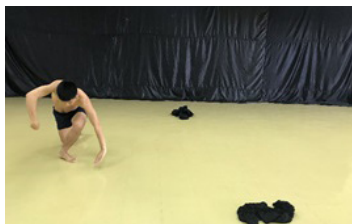
กชกร ชิตท้วม (2561ข)

จากภาพที่ 7 ผู้เขียนได้ออกแบบลีลนาฏศิลป์จากการตีความเกี่ยวกับความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ โดยมีความเชื่อว่า ชีวิตมิได้สิ้นสุดลงเมื่อร่างกายตายไปแล้วนั้นหมายถึง ยังคงมีการเวียนว่ายตายเกิดตามกรรม จึงมีการออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวโดยใช้กระบวนท่าทางการเดินในลักษณะที่แตกต่างกัน เพื่อสื่อความหมายถึงการเกิดแก่ เจ็บ และสุดท้ายกระบวนท่านอนคือการตาย และนักแสดงจะปฏิบัติท่าทางเหล่านั้นซ้ำๆ โดยมีการเคลื่อนไหวที่ในลักษณะวงกลมอย่างต่อเนื่องเพื่อสื่อสารถึงการวนเวียน

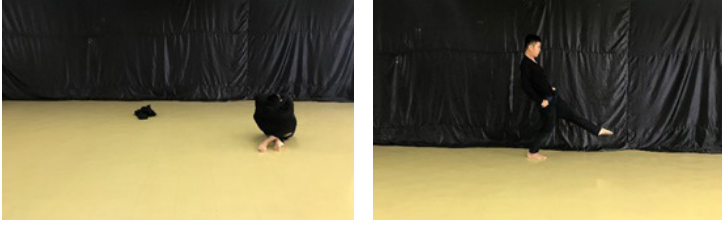
การออกแบบลีลนาฏศิลป์ในองค์ที่ 2 นี้ ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญว่า “ในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นนอกจากการนำอุปกรณ์มาใช้ประกอบการแสดงแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการที่ทำให้ผลงานน่าสนใจมากขึ้น คือ ผู้สร้างสรรค์อาจจะต้องตีความของข้อมูลและนำเสนอการออกแบบท่าทางตามกรอบแนวคิดโดยไม่จำเป็นจะต้องใช้นักแสดงจำนวนมาก ซึ่งวิธีการนี้อาจจะกระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมได้มากกว่า” ธนกร สรรยวราภิภู (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561) จากนั้นผู้สร้างสรรค์จึงนำคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการพัฒนาลีลา (ดังภาพที่ 8-11) โดยมีรายละเอียดดังนี้

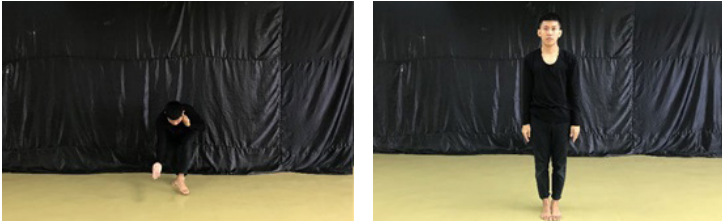
ภาพที่ 8 เมื่อตายแล้วมนุษย์ไม่สามารถหนีอะไรติดตัวไปได้
กชกร ชิตท้วม (2561ซ)

ภาพที่ 9 การเดินทางของชีวิตหลังความตาย
กชกร ชิตท้วม (2561ฅ)

ภาพที่ 10 การเวียนมาเกิดใหม่
กชกร ชิตท้วม (2561ญ)

ภาพที่ 11 การดำเนินชีวิตและเวียนตายอีกครั้ง
กชกร ชิตท้วม (2561ญ)

ดังนั้น ในการทดลองเพื่อหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ป้องกันที่ 2 ครั้งที่ 2 (ดังภาพที่ 8-11) ผู้เขียนจึงได้ดำเนินการสร้างสรรค์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในการทดลองครั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้นักแสดงเพียงคนเดียวในการแสดงเพื่อให้ได้การสื่อสารตามแนวคิดที่ชัดเจนขึ้น โดยการออกแบบลีลาเริ่มจากการให้นักแสดงต้นสดเพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของกระบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ และทำการลดทอนในสิ่งที่เห็นว่าอาจจะทำให้เกิดความสับสนในการนำเสนอ อีกทั้งมีการออกแบบลีลาโดยการตีความเกี่ยวกับความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธ ผนวกกับจินตนาการและประสบการณ์ของ

ผู้สร้างสรรค์ ซึ่งเลือกใช้ท่าทางที่กระตุ้นการตีความและจินตนาการของผู้ชม โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่

แนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในการแสดงทั้ง 2 องค์ ที่ผ่านการทดลอง 2 ครั้งนั้น เห็นได้ว่า ผู้เขียนได้คำนึงถึงข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีศพ ในศาสนาพุทธที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตาย นำมาวิเคราะห์ พัฒนา สร้างสรรค์ สู่กระบวนการออกแบบลีลา ตลอดจนมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงประกอบลีลาในการถ่ายทอดแนวคิดอย่างชัดเจนและตรงประเด็น ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดโจทย์ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สู่การตัดสินใจเพื่อค้นหาลีลาตามความถนัดของนักแสดง ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ลื่นไหล จากนั้นจึงคัดเลือกท่าทางการเคลื่อนไหวที่มีความชัดเจนในการนำเสนอ ซึ่งผู้เขียนสังเกตเห็นว่าในขั้นตอนนี้ผู้สร้างสรรค์จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ส่วนตัว ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญให้การประเมินและข้อเสนอแนะในการพัฒนาท่าทางการเคลื่อนไหวของนักแสดงสู่กระบวนการสร้างสรรค์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากความตายในศาสนาพุทธ กรณีศึกษา การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา ผู้เขียนสามารถสรุปการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ ได้ดังนี้

1. การค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากความตายในศาสนาพุทธ จากการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากความตายในบริบทของศาสนา” เป็นงานวิจัยทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ที่ศึกษาองค์ความรู้ต่าง ๆ อันนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏยศิลป์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 2 รูปแบบ ได้แก่ การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ และการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นหลักในการกำหนดรูปแบบการวิจัย

2. การใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความตายในศาสนาพุทธมาเป็นกรอบแนวคิด ผู้เขียนออกแบบลีลานาฏยศิลป์ ซึ่งได้แรงบันดาลใจจากความตาย โดยมีประเด็นเกี่ยวกับพิธีศพตลอดจนคติธรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อหลังความตายในศาสนาพุทธมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ลีลานาฏยศิลป์ โดยใช้แนวคิดนาฏยศิลป์หลังสมัยใหม่ และแนวคิดในการสร้างสรรค์การเต้นของ Butterwort และ Wildschut ที่ประกอบไปด้วยการตัดสินใจ การพัฒนา การประเมิน และความคล้ายคลึง

3. การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงในการค้นหาลีลานาฏยศิลป์ในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ผู้เขียนคำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ตามแนวคิดสัญวิทยา จึงมีการใช้เชือกฝ้ายสีขาว เบอร์ 12 เป็นอุปกรณ์การแสดงที่สื่อแทนสายสัญญาณซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในพีธีศพ จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์และคัดเลือกท่าทางที่สามารถสื่อสารถึงขั้นตอนต่างๆ ตลอดจนแนวคิดและความเชื่อของพีธีศพในการนำเสนอได้ชัดเจนและเป็นเอกภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากกระบวนการทดลองเพื่อค้นหาแนวทางในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จากพีธีศพผู้เขียนพบว่า รายละเอียดของขั้นตอนพีธีศพเป็นกรอบกำหนดในการสร้างสรรค์กระบวนการท่าทางนอกจากนี้ผู้เขียนยังวิเคราะห์และตีความคติธรรมที่แฝงอยู่ในพีธีแต่ละขั้นตอนแล้วนำมากำหนดเป็นโจทย์สำหรับการออกแบบลีลาในช่วงนั้นๆ ทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย เข้าใจง่าย และตรงประเด็นกับสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ โดยการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในช่วงแรกผู้เขียนมุ่งเน้นการนำเสนอผลงานผ่านลีลาการเคลื่อนไหวเท่านั้น หลังจากที่นำผลงานให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ พบว่า การทดลองออกแบบลีลานาฏยศิลป์ที่เกิดขึ้นนั้นสร้างความสับสนต่อผู้รับชมการแสดง เกิดความคลุมเครือในเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญจึงแนะนำให้ค้นหาอุปกรณ์ประกอบการแสดงมาใช้ในการทดลองครั้งถัดไป เพื่อให้การสื่อสารในการแสดงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากการทดลองออกแบบกระบวนการท่าทางการเคลื่อนไหวในผลงานชิ้นนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า อุปกรณ์ประกอบการแสดงนั้นมีอิทธิพลต่อการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ และทำให้ผลงานมีเอกภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ที่สามารถถ่ายทอดแนวคิดของผู้สร้างสรรค์ได้ชัดเจนและตรงประเด็น

นอกจากนี้ผู้เขียนยังมีความเห็นว่านักแสดงก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ โดยสังเกตได้จากการทดลองการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ครั้งที่ 2 ในครั้งแรกผู้เขียนใช้นักแสดง 3 คน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านนาฏยศิลป์ไทย 2 คน และนาฏยศิลป์สากล 1 คน ผลปรากฏว่าการถ่ายทอดแนวความคิดผ่านท่าทางการเคลื่อนไหวมีความคลุมเครือ ขาดเอกภาพ จากนั้นผู้เขียนจึงคัดเลือกนักแสดงให้เหลือเพียง 1 คน ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยคัดเลือกนักแสดงจากความสามารถและมีประสบการณ์ด้านนาฏยศิลป์สากลเพื่อให้ได้ลีลาท่าทางการเคลื่อนไหวที่ชัดเจนและตรงประเด็นในการนำเสนอตามกรอบแนวความคิดด้วยวิธีการทรายเอาท์ (Tryout)

ดั่งที่ ฐรากร จันทนะสาโร กล่าวถึงวิธีการคัดเลือกนักแสดงไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง นาฏยศิลป์ จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา ตอนหนึ่งว่า “...ใช้วิธีการคัดเลือกที่เรียกว่า ทรายเอ้าท์ ในการดึงความสามารถพิเศษของนักแสดงที่ผู้วิจัยต้องการเห็นหรือทดสอบออกมา นักแสดง เป็นบุคคลที่ศึกษาทางด้านนาฏยศิลป์มาโดยเฉพาะ ทำให้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ การเคลื่อนไหวร่างกายในนาฏยศิลป์ได้ค่อนข้างชัดเจน” (ฐรากร จันทนะสาโร, 2557: 110)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาทดลองในการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์จาก ความตายในศาสนาพุทธ ทั้ง 2 ครั้งที่ใช้วิธีการต้นสดในการค้นหาลีลาท่าทางการเคลื่อนไหว นั้น ทำให้ผู้สร้างสรรค์สามารถค้นหากระบวนการท่าทางการเคลื่อนไหวได้หลากหลายจาก การต้นสดและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของนักแสดง ดังนั้นแนวคิดในการสร้างสรรค์ การเต้นของ Butterwort และ Wildschut ที่ประกอบไปด้วย การต้นสด การพัฒนา การประเมินและความคล้อยคลึง (ชนกร สรรยัรวราภิกู และนราพงษ์ จรัสศรี, 2561: 206) จึงมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการออกแบบลีลานาฏยศิลป์รูปแบบนาฏยศิลป์ หลังสมัยใหม่ในงานวิจัยฉบับนี้

ข้อเสนอแนะ

ในการค้นหาแนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์นั้นผู้ออกแบบจะต้องศึกษา ข้อมูลต่างๆ โดยอาศัยวิธีการค้นคว้า สัมภาษณ์ สังเกต และเข้าร่วมกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่เป็นวัตถุดิบในการออกแบบหรือสร้างสรรค์ผลงาน อีกทั้ง ผู้สร้างสรรค์จะต้องมีความเป็นตัวตนในการถ่ายทอดแนวคิดผ่านการแสดงได้อย่าง ชัดเจนและตอบโต้ตามแนวคิดให้ได้มากที่สุด ตลอดจนพิจารณาปรับปรุงแก้ไขผลงาน การสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องให้เกิดความสมบูรณ์ และค้นหาแนวทางหรือรูปแบบใน การนำเสนอผลงานอย่างมีอัตลักษณ์

เอกสารอ้างอิง

- ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, สำนักงาน. (2559). **ความรู้และคตินิยมในการบำเพ็ญ กุศลงานศพ**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกร สรรยัรวราภิกู. (2558). กระบวนการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัย. **วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 9(2), 18-19.

- ชนกร สรรย์วราภิกู. อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (14 กันยายน 2561). สัมภาษณ์.
- ชนกร สรรย์วราภิกู และนราพงษ์ จรัสศรี. (2561). แนวทางการออกแบบลีลานาฏยศิลป์ จากภาพจิตรกรรม กรณีศึกษา: การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัย ชุด เดอะวิทรู เวียนแมน. วารสารครุศาสตร์สาร, 12(1), 206-207.
- ธรากร จันทนะสาโร. (2557). นาฏยศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรานันท์, บรรณาธิการ. (2547). การตายและพิธีการทำบุญศพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2534). พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ภาพของ กชกร ชิตท้วม. (2561ก). การออกแบบลีลานาฏยศิลป์ในองค์ที่ 1 ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ข). รตนาศพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ค). มัตตราสังศพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ง). พระสงฆ์นำหน้าศพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561จ). เวียนศพ 3 รอบ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ฉ). การตั้งศพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ช). เวียนวายตายเกิด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ซ). เมื่อตายแล้วมนุษย์ไม่สามารถทำอะไรติดตัวไปได้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ฌ). การเดินทางของชีวิตหลังความตาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ญ). การเวียนมาเกิดใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2561ฎ). การดำเนินชีวิตและเวียนตายอีกครั้ง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
ยุทธนา อัมระรงค์. อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (11 กันยายน 2561). สัมภาษณ์.
สมพร ฟูราจ. (2554). **Mime: ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.